

PUBLICUM
MERITORUM PRAEMIUM

Ünnepi kötet
Katsányi Sándor és Papp István
kilencvenedik születésnapjára

Második, bővített, elektronikus kiadás

Magyar Könyvtárosok Egyesülete
Budapest, 2021

Szerkesztette: Havas Katalin, Hegyközi Ilona, Sándor Tibor és Sonnevend Péter

Olvasószerkesztő: Kovács Katalin

Kiadó: Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Nyomtatás: Elektroproduct Kft. – EPC Nyomda, Budaörs

Az elektronikus kiadásban megjelenő személyi bibliográfiák a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban készültek, szerkesztőjük: Honffyné Felhő Ágnes és Jávori Ferencné

Készült 150 példányban az ünnepeltek születésnapjára. Kereskedelmi forgalomba nem kerül. A kötet teljes anyaga az ünnepeltek bibliográfiájával kiegészítve hozzáférhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban.

A kötet megjelentetését a Magyar Könyvtárosok Egyesülete támogatta.

ISBN 978-963-89260-5-0

ISBN 978-963-89260-6-7 (PDF)

<https://doi.org/10.46280/Unnepikotet.2021>

Gócza Julianna
Zenei könyvtárosok továbbképzése
(Rövid áttekintés az 1970-es évektől napjainkig)

<https://doi.org/10.46280/Unnepikotet.2021.Gocza>

Tisztelettel és szeretettel az ünnepelteknek ajánlva

Örömmel olvastam a *Diszciplínák metszéspontjában: zenei könyvtárosok képzése az Eötvös Loránd Tudományegyetemen¹* című tanulmányt a *Parlando* elektronikus folyóiratban. Kiszl Péter és Németh Katalin munkája az ELTE keretei közt folyó nappali tagozatos zenei könyvtáros képzésről, annak tematikájáról és a gyakorlati oktatás színhelyeiről ad részletes képet. Ez az írás ösztönzött arra, hogy beszámoljak az e területen zajló könyvtáros továbbképzésről, röviden felvázolva a múltat és ismertetve a jelenlegi lehetőségeket. Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központban (KMK), majd a Könyvtári Intézetben (KI) folyó zenei könyvtáros továbbképző tanfolyamokról lesz szó.

Magyarországon az 1960-as, 70-es évekre tehető a zenei gyűjtemények számának megnövekedése, és ezzel az igény arra, hogy megfelelő zenei és könyvtári szaktudással rendelkező szakemberek kerüljenek a zenei könyvtárakba. Létrejött két olyan szervezet, amelyeknek kiemelt célja, feladata a zenei könyvtárosok képzése és továbbképzése. Az egyik a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 1970-ben megalakult első szakmai szervezete, a Zenei Szekció (ma Zenei Könyvtárosok Szervezete), a másik a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének magyar tagozata, az AIBM² Magyar Nemzeti Bizottság, amely itthon hivatalosan az Országos Könyvtári és Dokumentációs Tanácson belül működött 1973-tól. 2005-ben önálló közhasznú egyesületként alakult újjá, AIBM Magyar Nemzeti Csoport néven. Ez a két szervezet mindig együttműködött egymással, ami természetes, hiszen a Szekció a zenei könyvtárosokat, a Magyar Nemzeti Csoport pedig elsősorban a zenei intézményeket foglalja magában. Ez a két szervezet szorgalmazta a képzést, továbbképzést, és dolgozta ki annak szakmai tartalmát a mindenkorai hazai igényekre és a nemzetközi tapasztalatokra alapozva.

Az intézményi keretek között folyó zenei könyvtáros továbbképzés története két szakaszra osztható.

1. szakasz

Az első szakasz az 1970-es évektől az 1990-es évek második feléig tartott. Kezdetben sok és sokféle igényt kielégítő képzési forma létezett, az egynapostól az egyhetes tanfolyamig. Külön tematikával és tananyaggal a zenészek, külön a könyvtárosok számára. Az MKE Zenei Szekciója két átfogó, a zenei és a könyvtári területet egyaránt felölelő kurzussal reagált a megnövekedett keresletre. A képzés intézményi kereteit az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja (KMK) biztosította. „*Papp István, a KMK akkori igazgatója minden szükséges támogatást megadott ahhoz, hogy a Zenei Szekció közreműködésével 1972-ben megindulhasson az első speciális zenei könyvtáros szaktanfolyam.*”³ Ez három féléves (240 órás) képzés volt, majd a nagy érdeklődésre való tekintettel 1978–79-ben 4 félévesre (294 óra) bővítették az ismeretanyagot. A tanfolyam elvégzéséről a KMK 1973-ban 27, 1979-ben pedig 48 hallgatónak adott végbizonyítványt.

1986-ban speciális tematikával indult képzés: *Zenei katalógusok szerkesztése* címmel.

A zeneiskolai könyvtárakban dolgozó diplomás zenetanároknak 200 órás könyvtárosi tanfolyamot szervezett 1994-ben a Fővárosi Pedagógiai Intézet. A tanfolyam szakmai felügyeletét és a vizsgáztatást a KMK látta el, a komplex záróvizsga letételével 21 hallgató kapott felsőfokú zenei-könyvtárosi képesítést.

A fenti tanfolyamokról részletes ismertetés található *Fehér Miklós* tollából a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosban*.⁴ (erre utal, illetve ebből idéz a *Parlandóban*⁵ közzétett cikk is).

2. szakasz

Az ezredforduló után ismét hiány mutatkozott képzett zenei könyvtárosokból, ezt a Zenei Szekció felmérése igazolta. A figyelem középpontjába tehát ismét a képzés került. 2008-ban az AIBM Magyar Nemzeti Csoport elnöke nemzetközi felmérésben vett részt a világban folyó zenei könyvtáros képzésről. A felmérés értékelése kapcsán kiderült, hogy az AIBM/IAML angol tagozata (IAML UK and Ireland) példaszerű képzési programmal rendelkezik. Felvettük a kapcsolatot a szervezettel, tapasztalatcsere látogatást tettünk Londonba. Tárgyaltunk a Képzési bizottság vezetőjével, és Birminghamben szemináriumon is részt vettünk. 2010-ben meghívtunk három kollégát az Egyesült Királyságból, és Egerben angol–magyar szemináriumot szerveztünk a képzésről. *Fehér Miklós* összefoglalója szerint „*a szeminárium alkalmas fórum volt arra, hogy az érintett szakemberek átfogó képet nyújtsanak egymásnak a zenei könyvtáros képzés hazai*

és nemzetközi (brit és francia) gyakorlatáról, a képzésben szerepet játszó és vállaló nemzeti zenei könyvtáros szervezetek tevékenységéről.

Megerősítést nyert, hogy zenei könyvtáros képzésre és a zenei könyvtárakban dolgozók továbbképzésére egyaránt szükség van. Az alapképzésben való sikeres részvételünk szempontjából fontos a szakterület presztízsének megerősítése.

Természetesen a szemináriumon a szegedi és az egri képzőhelyek képviselői mellett a Könyvtári Intézet is képviseltette magát.”⁶

Ad hoc Képzési Bizottság alakult a tematika összeállítása céljából és megkezdődtek a tárgyalások *Hangodi Ágnessel*, a Könyvtári Intézet oktatási osztályának vezetőjével a tanfolyamok akkreditálása és indítása ügyében. Az volt a cél, hogy a 120 órás kötelező továbbképzési előírás adta lehetőséget kihasználva segítsük a zenei gyűjtemények, zenei könyvtárak munkatársait abban, hogy megfelelően tudjanak reagálni a kor kihívásaira. Találják meg gyűjteményük helyét és új feladatait az infokommunikációs társadalomban. Biztos alapokat nyújtunk a – speciális tudást, szakmai kompetenciát igénylő – zenei könyvtári munkához. Biztosítjuk a zenei könyvtárosok utánpótlását, és segítséget nyújtunk azoknak a könyvtáraknak, amelyekben a kollégák zenei képzettség nélkül kényszerülnek a zenéhez kapcsolódó kérdésekben felvilágosítást adni.

Zenei könyvtári ismeretek címmel három modulból álló képzési programot dolgoztunk ki, két 30 és egy 60 órás blokkban. Az első két modul a felzárkózást célozta, a zenei és a zenei könyvtári alapismeretek elsajátíttatására törekedett. Tapasztalataink szerint ugyanis a zenei könyvtárakban, médiatárakban dolgozó munkatársak képzettség tekintetében két nagy csoportra oszthatók:

- zenei képzettséggel rendelkeznek, de nem könyvtárosok;
- könyvtárosi végzettséggel rendelkeznek, de nincs elegendő zenei ismeretük.

A harmadik modul (60 óra) a nagyobb könyvtárak, zenei gyűjtemények munkatársai számára összeállított tematikát tartalmazta. A zenei könyvtári munka specialistáinak szólt: a zenei dokumentumokat feldolgozóknak és a szaktájékoztatóknak. Itt már követelmény volt a szakirányú felsőfokú végzettség vagy felsőfokú végzettség és minimum 3 éves könyvtári gyakorlat. A modulokat szabadon lehetett választani, el lehetett végezni egymás után valamennyit, vagy azokat egyesével, külön-külön is.

A Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek modult az AIBM Magyar Nemzeti Csoport alapította és a Könyvtári Intézet indította, a további modulok (Zenei könyvtári ismeretek II. Zenei alapismeretek, Zenei

könyvtári ismeretek III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban) alapítását és indítását pedig a Könyvtári Intézet vállalta fel.

(A képzési cél megfogalmazása modulonként megtalálható a mellékletben.)

A Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság engedélye alapján 2012-ben elindult a képzés. Az első három modul összesen 81 hallgató végezte el az ország különböző pontjairól: könyvtárosok, médiatárosok, zenetanárok, archívumi munkatársak egyaránt.

Az első három modul akkreditációja lejárt, a 2. modult sikerült megújítani, és nagy sikerrel, két alkalommal (2019-ben és 2020-ban) el is indította a Könyvtári Intézet. 24 fő kapott végbizonyítványt a tanfolyam elvégzéséről.

Ez a tanfolyam a korábbi módszeres zenetörténeti stúdium – Zenei könyvtári ismeretek II. modul – helyett került a tantervbe. A zenei könyvtárosokon kívül a tájékoztatásban, rendezvényszervezésben résztvevő kollégáknak ajánlott, és mindazoknak, akik szeretnék felfrissíteni zenei ismereteiket.

A zeneirodalom néhány jól kiválasztott „csúcspontjának” ismertetése, sokoldalú körüljárása közben mutatja be a mű hangszerismereti, formatani, történeti, forrásismereti stb. jellegzetességeit. Egy-egy mű elemzése kapcsán szélesebb körű zenei ismeretanyagot közöl, nagyobb élményt, és – remélhetően – nagyobb tudást adva.

A tanfolyam során több zenetörténeti korszak, stílus és műfaj kerül terítékre. A témák kiválasztásával szélesebb körű ismeret átadására törekedtünk, és az órákon a tanfolyami résztvevők igénye szerint, a kérdéseikre válaszolva egy-egy témában lehetőség van az elmélyülésre is.

A tanfolyamon közreműködő előadók (oktatók) tevékenységi, kutatási köre, személyes érdeklődése és preferenciái biztosítják az előadások személyes, meggyőző és élményt adó hangnemét.

A kurzus a rendezvények szervezéséhez elengedhetetlen könyvtárosi ismeretek összefoglalásával zárul. A megfelelő szintű hang- és képminőség érdekében a képzésnek az Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény ad helyszínt.

A Könyvtári Intézet ez év őszén ismét meghirdeti a *Zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel* modul⁷. A tanfolyam tervezett időpontja: november 8–9. és 23–24.

Az elmúlt évtizedben sok új lehetőség nyílt a zenei könyvtárosok képzése, továbbképzése terén. Bizonyítást nyert, hogy erre a képzésre szükség van, és az is, hogy erre ma remek képzési formák állnak rendelkezésre. Van nappali és

levelező képzés a felsőoktatási intézményekben, és ilyen irányú továbbképzésre is tudnak jelentkezni az érdeklődők.

Érdemes folyamatosan újabb témákkal gazdagítani a továbbképzési kínálatot: szép feladat a zenei könyvtáros társadalom vezető szakemberei számára, hogy az aktuális problémákkal, fontos kérdésekkel kapcsolatosan újabb tanfolyami tematikákat állítsanak össze.

Melléklet

A 120 órás továbbképzési program moduljainak képzési célja:

Zenei könyvtári ismeretek I. Zenei könyvtári alapismeretek

A képzés célja az, hogy a zenei dokumentumokkal dolgozó munkatársak elsajátítsák a zenei terület sajátosságaiból adódó speciális könyvtári ismereteket. A program megismerteti a zenei könyvtárak történetével, szerepével, szolgáltatásaival, szervezeteivel; bemutatja a legfontosabb hazai gyűjteményeket, és ráirányítja a figyelmet a nemzetközi zenei adatbázisokra. Nagy hangsúlyt fektet a speciális zenei dokumentumok típusainak bemutatására, összefoglalja a gyűjteményépítés és kezelés sajátos követelményeit, lehetőségeit és módjait. Megismerteti a zenei könyvtár szolgáltatásaihoz kapcsolódó marketing tevékenységgel és a rendezvényszervezés alapjaival. Bemutatja, milyen új lehetőségeket kínál az internet és a digitalizálás a zenei könyvtárak számára. Végül körvonalazza a szolgáltatások jogi kereteit. A tanfolyam során a résztvevők alapvető jártasságot szereznek a zenei könyvtári munkafolyamatokban.

Zenei könyvtári ismeretek II. Zenei alapismeretek

A program célja, hogy összefoglalja a könyvtári munka során szükséges zenei alapismereteket. A zeneelméleti és zenetörténeti órákon sok gyakorlati példa (kottaolvasás, zenehallgatás multimédiás eszközök) segítségével a résztvevők az általános zenei-könyvtári műveltség alapkompenciáinak birtokába juthatnak. A képzés során jártasságot szereznek a zenei műfajokban, korszakokban, irányzatokban, így a zenei könyvtári munka valamennyi területén képesek lesznek magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtani. A program a Zenei könyvtári ismeretek elnevezésű továbbképzés 2. modulja.

Zenei könyvtári ismeretek III. Feltárás – tájékoztatás – új technológiák a zenei könyvtárakban

A program célja, hogy összefoglalja a könyvtárak zenei dokumentumainak feldolgozására vonatkozó speciális ismereteket, és bemutassa a zenei könyvtárak tájékoztató munkája számára kínálkozó IKT-lehetőségeket. A résztvevők a gyakorlatban sajátítják el a zenei anyagok formai és tartalmi feltárásához és az információs szolgáltatáshoz szükséges kompetenciákat. Jártasságot szereznek a digitális zenei dokumentumok, a legfontosabb hazai és nemzetközi zenei adatbázisok használatában, képesek lesznek magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtani. A program a Zenei könyvtári ismeretek elnevezésű továbbképzés 3. modulja.

A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel

A program célja, hogy a zeneirodalom néhány reprezentánsának bemutatásával zenetörténeti, hangszerismereti, stílus- és forrásismeretet nyújtson, konkrét zeneművek példáin keresztül mutasson rá az egyes zenei korszakok és műfajok jellegzetességeire. A művek meghallgatása mellett sor kerül elemzésükre, a vonatkozó kotta- és képanyag bemutatására, a kapcsolódó szakirodalom ismertetésére annak érdekében, hogy a résztvevők jártasságot szerezzenek a zenei formák ismeretében, fejlesszék zenei tájékoztatási képességüket, és képesek legyenek zenei elemeket is tartalmazó rendezvényszervezésre.

Jegyzet

- 1 KISZL Péter–NÉMETH Katalin: Diszciplínák metszéspontjában: zenei könyvtárosok képzése az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. = Parlando: zenepedagógia folyóirat. 62. évf. 2020. 3. sz. <http://www.parlando.hu/NEWPROBE/PARLANDO2020.html#2020-3>
- 2 Association Internationale des Bibliothèques, Archives et Centres de Documentation Musicaux (AIBM) 1951-ben alakult az UNESCO égisze alatt. A szervezet a zenei könyvtáros szakma elvárásaival, a kompetenciák kérdésével és a nemzetközi együttműködés lehetőségeivel foglalkozik. Honlapja www.iaml.info, amely a ma már inkább használt angol nyelvű - International Association of Music Libraries (IAML) - névváltozat alapján kapta nevét.
- 3 GÓCZA Julianna: A Zenei Szekció rövid története. In: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének története 1935-2009. Szerk.: Bényei Miklós. Bp., MKE, 2011. 432. p.
- 4 FEHÉR Miklós: Brit–magyar szeminárium a zenei könyvtárosok képzési lehetőségeiről. = Könyv, könyvtár könyvtáros. 2010/7. 29-38. p.
- 5 KISZL Péter–NÉMETH Katalin: Diszciplínák metszéspontjában: zenei könyvtárosok képzése az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. (ld. 1. jegyzet)
- 6 FEHÉR Miklós: Brit–magyar szeminárium... (ld. 4. jegyzet)
- 7 <https://ki.oszk.hu/tanfolyamok/zeneirodalom-csucsPontjai-konyvtaros-szemmel>